

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

обов'язкова загальна
за освітньо-професійною програмою «Пожежогасіння
та аварійно-рятувальні роботи»
підготовки за другим (магістерським) рівнем вищої освіти (заочна форма)
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»
за спеціальністю 261 «Пожежна безпека»

Рекомендовано кафедрою соціальних і
гуманітарних дисциплін на 2023-2024
навчальний рік.

Протокол від «29» серпня 2023 року № 3

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Філософія і методологія науки»

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Курс є введенням у проблематику філософії і методології науки. Наука розглядається як сфера людської духовної діяльності, спрямованої на здобуття, обґрунтування та систематизацію інтерсуб'єктивного знання про світ. Відповідно до такого підходу в межах курсу «Філософія і методологія науки» наука вивчається в широкому соціокультурному контексті і в її історичному розвитку. У цьому полягає його навчальна задача. Увага приділяється як виникненню переднауки у традиційних суспільствах, так і становленню класичної науки Нового часу, а також розгляду «великої науки» як феномена сучасної цивілізації.

Навчальна дисципліна «Філософія і методологія науки» розрахована на здобувачів вищої освіти, які навчаються за програмою підготовки магістра. Вона спрямована на створення теоретичного підґрунтя для світоглядної орієнтації здобувачів та є принципово значущою для морального та естетичного розвитку молоді.

Інформація про викладача

Загальна інформація	Каріков Сергій Анатолійович, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін соціально-психологічного факультету, доктор історичних наук, професор.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 416. Робочий номер телефону – 707-34-78.
E-mail	sigd@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси*	- Реформація і лютеранська конфесіоналізація в Німеччині раннього нового часу; - культура епохи Відродження.
Професійні здібності*	- професійні знання і досвід теоретичної діяльності у сфері гуманітарних наук; - значний досвід проведення навчальних занять у вищій школі.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	1. Каріков С.А. Особливості викладання навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» при підготовці здобувачів магістерського рівня вищої освіти // Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання мов у вишах: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (6 квітня 2018 р., м. Харків). – Харків, 2018. – С. 158–159. 2. Каріков С.А. До проблеми викладання філософії студентам-іноземцям // Проблеми і

	перспективи мовної підготовки студентів. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків, 2017. – С. 317-319.
--	--

* – заповнюється за бажанням НПП.

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» проводяться згідно з затвердженим розкладом. Електронний варіант розкладу розміщено на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щопонеділка з 16.00 до 17.00 в кабінеті № 416. В разі додаткової потреби здобувача вищої освіти в консультації її час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти (далі – здобувачів) здатності структурувати знання, готовності до рішення складних і проблемних питань, розвиток здатності орієнтуватись у категоріальному апараті науки, здатності формувати стратегію власного теоретичного досвіду, визначати його предмет, цілі й задачі, в оволодінні дослідницькими навичками.

Завдання: сформувати у майбутніх фахівців розуміння науки як історичного явища, змістом та результатом якого є цілеспрямовано зібрані факти, розроблені гіпотези й теорії з відповідними законами, прийомами, методами дослідження, як система понять, істинність яких перевіряється суспільною практикою; висвітлити проблеми сучасної техногенної цивілізації, глобальні тенденції зміни наукової картини світу і типів наукової раціональності, системи цінностей, на які орієнтуються вчені.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання:

Зн1 спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень;

Зн2 критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.

уміння:

Ум1 спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур

Ум2 здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі або мультидисциплінарних контекстах

комунікація: -;

автономія та відповідальність: -.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	денна
Статус дисципліни	загальний обов'язковий
Рік підготовки	1 курс
Семестр	1
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	3
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	90
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	20
- практичні заняття (годин)	-
- семінарські заняття (годин)	24
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсова робота (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	46
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Освоєння змісту навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» передбачає опанування знань, що забезпечують дисципліни гуманітарного блоку, які вивчаються слухачами на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти: філософія, історія та культура України.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми «Пожежогасіння та аварійно-рятувальні роботи» вивчення навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПР
- Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки для розв'язання наукових і прикладних задач у сфері пожежної безпеки.	ПРН01.
- Розробляти і реалізовувати проекти у сфері пожежної безпеки з урахуванням цілей, обмежень, а також технічних, соціальних, економічних, правових і етичних аспектів.	ПРН02.

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та спеціальні)	ЗК, СК
---	--------

- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	ЗК01.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	ЗК06.

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни: МОДУЛЬ 1. ФІЛОСОФІЯ НАУКИ.

Тема 1.1. Предмет і головні концепції філософії і методології науки

Тема 1.2. Виникнення й історичний розвиток науки

Тема 1.3. Специфіка наукового пізнання

Тема 1.4. Структура наукового знання. Класифікація наук

МОДУЛЬ 2. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ.

Тема 2.1. Головні рівні і методи наукового дослідження

Тема 2.2. Динаміка наукового прогресу

Тема 2.3. Наукові традиції і наукові революції. Типи наукової раціональності

Тема 2.4. Наука у сучасному світі: стан і перспективи розвитку

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Денна форма навчання					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	модульна контрольна робота
1-й семестр						
Модуль 1.						
Тема 1.1. Предмет і головні концепції філософії і методології науки	10	2	2		6	
Тема 1.2. Виникнення й історичний розвиток науки	14	4	4		6	
Тема 1.3. Специфіка	10	2	2		6	

наукового пізнання						
Тема 1.4. Структура наукового знання. Класифікація наук	11	2	4		5	
Разом за модулем 1	45	10	12		23	
Модуль 2.						
Тема 2.1. Головні рівні і методи наукового дослідження	14	4	4		6	
Тема 2.2. Динаміка наукового прогресу	10	2	2		6	
Тема 2.3. Наукові традиції і наукові революції. Типи наукової раціональності	10	2	2		6	
Тема 2.4. Наука у сучасному світі: стан і перспективи розвитку	11	2	4		5	
Разом за модулем 2	45	10	12		23	
Разом	90	20	24		46	

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет і головні концепції філософії і методології науки.	2
2.	Основні стадії історичної еволюції науки.	4
3.	Специфіка наукового пізнання.	2
4.	Структура наукового знання. Класифікація наук.	4
5.	Головні рівні і методи наукового дослідження.	4
6.	Динаміка наукового прогресу.	2
7.	Наукові традиції і наукові революції.	2
8.	Наука у сучасному світі: стан і перспективи розвитку.	4
	Разом	24

Теми практичних занять (не передбачено навчальним планом).

Теми лабораторних занять (не передбачено навчальним планом).

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань:

Індивідуальне завдання є формою роботи здобувачів вищої освіти, яка сприяє формуванню пізнавальної активності та загально-навчальних умінь, а від здобувачів вимагає ініціативності та задатків генератора ідей. Теми завдань вільно обираються здобувачем освіти. При доповіді на обрану тему бажаною є презентація, в пріоритеті спроможність до аргументації ідей та позицій.

Теми індивідуальних завдань для здобувачів вищої освіти:

Реферативні завдання

1. Головні аспекти буття науки в суспільстві.
2. Позитивістські концепції філософії науки.
3. Загальні принципи розвитку науки.
4. Переднаука як феномен традиційних культур.
5. Культура античного поліса і становлення перших форм теоретичної науки.
6. Наука в Середні віки: головні особливості організації та розвитку знання.
7. Становлення дослідної науки в культурі Нового часу.
8. Пошук нового типу цивілізаційного розвитку. Функції науки в сучасній культурі.
9. Поняття і головні характеристики суб'єкта наукової діяльності.
10. Специфіка точних, природничих і гуманітарних наук.
11. Наукова картина світу, її функції.
12. Науковий факт: поняття, процедури формування, значення.
13. Наукова проблема. Проблемні ситуації в науці, способи їх розв'язання.
14. Становлення розвиненої наукової теорії, класичний та некласичний варіанти її розвитку.

- 15.Методи класифікації і систематизації в науці.
- 16.Типи наукової раціональності, їх зміст.
- 17.Емпіричний і теоретичний рівні наукового дослідження.
- 18.Структура емпіричного знання.
- 19.Спостереження й експеримент.
- 20.Структури теоретичного знання в науковому дослідженні.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, індивідуальні завдання (реферати, презентації результатів виконаних завдань та досліджень).

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами здійснюється за 100-бальною шкалою.

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, контрольної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни:

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль				
Модуль № 1	Лекції	5	-	-
	Семінари	6	2	12
	Практичні заняття	-	-	-
	Модульна КР	1	20	20
	Разом за модуль № 1			32
Модуль № 2	Лекції	5	-	-
	Семінари	6	2	12
	Модульна КР	1	20	20
	Разом за модуль № 2			32
Разом за поточний контроль				64
II. Індивідуальні завдання <i>(не виділено окремого навчального часу)</i>				<i>до 6</i>
III. Підсумковий контроль - екзамен				30

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 2 балів):

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

2 бали – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, аргументує судження, наводить приклади;

1 бал – здобувач виявляє часткове/формальне знання, відповідь нечітка;

0 балів – здобувач утруднюється відповісти, знання не виявлені.

Викладач оцінює повноту і послідовність відповіді, вміння працювати з текстами філософсько-наукового та методологічного характеру, рівень загально-навчальних умінь – виділяти головне та узагальнювати, визначати сферу дії та спосіб застосування ідей та положень

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних контрольних робіт:

19-20 балів – відповіді правильні, продуктивні (синтетичні судження), з прикладами та посиланнями на літературу;

16-18 балів – відповіді правильні, репродуктивні (аналітичні судження), не відсилають до літератури з теми, приклади шаблонні;

12-15 балів – відповіді формальні, наявні певні пробіли, приклади запозичені;

8-11 балів – відповіді з фактичними/логічними заблудженнями, вимога розкрити на прикладах матеріал питання викликає утруднення;

4-7 балів – відповіді поверхневі, неповні, без теоретизування/воно підмінене побутовою риторикою;

1-3 бали – відповідь на 1 питання запозичена з джерел і без прикладів;

0 балів – відповіді відсутні або цілковито неспроможні.

Модульна контрольна робота у формі аудиторного письмового викладу матеріалу залікового модуля оцінюється за критеріями засвоєння положень і оперування цими знаннями в розгляді філософсько-наукової тематики. Зміст контрольних питань розподіляється за варіантами.

Індивідуальна самостійна робота здобувачів вищої освіти.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

5-6 балів – завдання виконане самостійно з опрацюванням літератури;

3-4 бали – виконане в повному обсязі, але бракує самостійних міркувань і аргументації наведених прикладів;

1-2 бали – виконане частково, матеріал некритично запозичений з сайтів Інтернет;

0 балів – не виявлено знання навчального матеріалу/робота не виконана.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача вищої освіти, яка виявляє вміння оперувати навчальним матеріалом в аналізі філософської й професійної тематики. Викладач оцінює рівень загально-навчальних умінь і мотивації навчання (професійно значимої тематики міркувань здобувача).

Викладачем оцінюється розуміння здобувачем вищої освіти понятійного апарату, самостійність, логічність та послідовність мислення, переконаність у своїх судженнях, вміння виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, окреслювати перспективу розвитку ідеї або проблеми, здатність використовувати джерела інформації, створювати унікальність та оформлювати запозичення текстової частини (відсутність плагіату), вміння публічно чи письмово представити підготовлений матеріал.

Модуль 1. Філософія науки.

1. Предмет дисципліни «Філософія і методологія науки».
2. Поняття наукової діяльності. Головні аспекти буття науки в суспільстві.
3. Взаємозв'язки філософії науки з іншими дисциплінами.
4. Функції філософії науки.
5. Логико-епістемологічний підхід до дослідження науки.
6. Позитивістські концепції філософії науки.
7. Соціологічний і культурологічний підходи до вивчення науки.
8. Поняття і головні концепції істини у філософії та науці.
9. Головні підходи до історичного виникнення науки.
10. Культура античного поліса і становлення перших форм теоретичного знання.
11. Головні особливості організації та розвитку знання у Середні віки. Виникнення і розвиток університетів.
12. Передумови становлення дослідної науки в культурі Нового часу.
13. Розвиток наукових методів у Новий час.
14. Наука і техніка в Новий час.
15. Організаційні центри науки Нового часу.
16. Специфіка наукової діяльності в епоху Нового часу.
17. Поняття і головні характеристики «великої науки».
18. Відношення науки до інших форм пізнання світу.
19. Наукове пізнання і його специфічні риси.
20. Проблема суб'єкта наукового пізнання.
21. Специфіка об'єкта і предмета наукового дослідження.
22. Наукове знання як система, його характеристики.
23. Ідеали і норми наукового дослідження.
24. Наукова картина світу, її функції.
25. Історичні форми наукової картини світу.
26. Роль філософських ідей в обґрунтуванні наукового знання.
27. Внутрішньо-наукові й соціальні цінності та цілі.
28. Структура наукового знання, її компоненти.

29. Науковий факт, його роль у дослідженні.
30. Поняття і характеристики наукової проблеми.
31. Наукова теорія, її види.
32. Класифікація наук. Проблема міждисциплінарності в сучасній науці.
33. Специфіка точних, природничих і гуманітарних наук.

Модуль 2. Методологія науки.

1. Поняття методу. Характерні риси методів наукового дослідження.
2. Сутність і значення методології науки.
3. Емпіричний та теоретичний рівні наукового дослідження.
4. Загальнологічні методи пізнання, їх роль у науці.
5. Структура емпіричного знання.
6. Спостереження як науковий метод, його види і характеристики.
7. Експеримент, його особливості і значення в науковому дослідженні.
8. Процедури формування наукового факту.
9. Наукові методи теоретичного рівня дослідження.
10. Становлення методології наукового дослідження в Новий час.
11. Індуктивний метод у філософії Ф. Бекона.
12. Дедуктивна модель науки і раціоналізм Р. Декарта.
13. Індуктивістська модель наукового пізнання (К. Гемпель, Г. Рейхенбах, Р. Карнап).
14. Конвенціоналістський підхід до методології науки (П. Дюгем, У. Куайн, А. Пуанкаре).
15. Фальсифікаціоністська методологія К. Поппера.
16. Методологія науково-дослідних програм І. Лакатоса.
17. Критика методології наукового пізнання (С. Тулмін, П. Фейєрабенд).
18. Характеристика і структура наукової традиції.
19. Проблеми типології наукових революцій.
20. Соціокультурні передумови наукових революцій, їх значення.
21. Поняття і типи наукової раціональності.
22. Класичний тип наукової раціональності.
23. Специфічні риси некласичної наукової раціональності.
24. Головні характеристики сучасної постнекласичної науки.
25. Головні підходи до визначення соціального інституту науки.
26. Наукові співтовариства, їх головні типи.
27. Взаємодія науки й освіти.
28. Напрями підготовки наукових кадрів.
29. Історичний розвиток способів трансляції наукових знань.
30. Наука й економіка.
31. Наука і влада.
32. Особливості державного регулювання науки.
33. Морально-етичні аспекти розвитку сучасної науки.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня

підготовка до семінарського заняття за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися, до заняття не допускаються).

3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

5. Здобувачі повинні діяти відповідно до політики НУЦЗ України щодо академічної доброчесності.

6. Викладач буде вдячний, якщо здобувач надасть відгук щодо якості навчання та висловіть свої пропозиції з покращення змісту курсу та форм роботи.

Рекомендовані джерела інформації

Базова

1. Каріков С.А. Філософія і методологія науки. Курс лекцій. Х., 2023. 112 с.
2. Каріков С.А. До проблеми викладання філософії студентам-іноземцям. Проблеми і перспективи мовної підготовки студентів. Х., 2017. С. 317–319.
3. Каріков С.А. Особливості викладання навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» при підготовці здобувачів магістерського рівня вищої освіти. Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання мов у вишах. Х., 2018. С. 158–159.
4. ОПП «Пожежогасіння та аварійно-рятувальні роботи» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, спеціальність 261 – Пожежна безпека, галузь знань 26 – Цивільна безпека / С.А. Виноградов, Р.В. Пономаренко, А.А. Лісняк та ін. Х., 2023. 33 с.

Допоміжна

1. Гроф С. Структура наукових революцій // Психологія і суспільство. 2010. №2.
2. Гьосле В. Чому техніка стала ключовою філософською проблемою? // Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі / пер. з нім. К., 2003.
3. Даніліян О.Г. Організація та методологія наукових досліджень: навч. посібник. – Х., 2017.
4. Добронравова І.С. та ін. Новітня західна філософія науки. К., 2008.
5. Лук'янець В.С. Фундаментальна наука і науковий світогляд у перспективі ХХІ ст. // Філософська думка. 2006. №3.
6. Методологія науково-дослідної роботи: навч. посібник / О.Б.Кривоніс, О.М. Демченко. К., 2011.
7. Панфілов В. Духовні виміри філософії науки // Грані. 2002. №6.

8. Поліщук О.П. Постнекласична наука: соціально-гуманітарний поворот // Вісник Житомирського державного університету. 2010. Вип. 53. Філософські науки.
9. Ратніков В.С., Макаров З.Ю. Історія та філософія науки. Хрестоматія. Вінниця, 2009.
10. Семенюк Є., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки. Львів, 2006.
11. Філософія: підручник. Для здобувачів вищої освіти / авт.кол.; за ред. О.В. Рябіної, Л.І. Юрченко. Х.: НУЦЗУ, 2021.
12. Фірсова Л.В. та ін. Філософія науки. Х., 2004.
13. Чуйко В. Чотири методології філософії науки: особливості та сфери застосування // Філософська думка. 2000. №1.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.social.org.ua/>
2. <http://www.filosof.com.ua>

Розробник:

доцент кафедри
соціальних і гуманітарних дисциплін

Сергій КАРИКОВ